

N.F.S. Grundtvigs tale om tokammersystemet og valgretten i Den Grundlovgivende Rigsforsamling

Taler

Nikolai Frederik Severin
Grundtvig
Medlem af Den
Grundlovgivende
Rigsforsamling

Dato

15. marts 1849

Sted

Christiansborg

Omstændigheder

74. møde i Den Grundlovgivende Rigsforsamling valgt til at udarbejde og vedtage en grundlov for Kongeriget Danmark.

[ ] i teksten markerer, hvad de tilhørende siger eller gør, fx [Hør!] eller [Latter].

Skjøndt jeg gjentager, hvad jeg før har sagt, at jeg skulde ønske, at Bestemmelserne om disse Thing slet ikke kom ind i Grundloven, da jeg troer, at begge eller alle Partier vilde langt bedre finde sig i det Udfald, Forhandlingerne om disse Thing her maatte faae, naar de ikke ansaae dem som Noget, der skulde være stedsevarende, men som Noget, der, hvis det fandtes mindre heldigt, let igjen kunde forandres, saa maa jeg dog sig, at naar der skal være Bestemmelser, da er den foreliggende Indstilling i det andet Minoritetsvotum, skjøndt jeg villig erkjender, at den allerbedste folkeligste Hensigt er klar nok at see, dog ingenlunde hvad jeg turde tilraade; thi mig synes, at den, uden at tale om Andet, har paa sin Viis den samme Grundfeil, som Udkastets Forslag til tvende Kamre, den Grundfeil, at den vil have een Forsamling udgjort af tvende ueensartede Dele, ligesom Udkastet vil have 2 Kamre af aldeles eensartede Dele. Hvad der baade har været Grunden til de her foreslaede Classevalg og er vel i det Hele Grunden til alle Forslag om 2 Kamre, det er jo, som jeg ogsaa bemærkede sidst, den Ængstelighed, som der hos en stor Deel finder Sted for almindelig Valgret.

Jeg har vedkjendt mig, at jeg kunde finde en Forfatning meget fri, meget skikket til at fremme Folkets Lykke, uden at der var almindelig Valgret, men jeg har ogsaa paa det Bestemteste erklæret, at idetmindste i det Omfang, som Valgretten allerede er givet, nydt og brugt, i det Omfang maa den nødvendigen, naar vi skulle handle klogt, blive vedvarende. Jeg har sagt, at om jeg ogsaa indsaae, det

var en stor Feil, der var begaaet, saa vil jeg dog aldrig raade til at prøve paa at gjøre denne god igjen ved en endnu langt større. Jeg har sagt det, og jeg gjentager det, at det slet ikke kan tænkes — jeg kan idetmindste ikke tænke mig det —, hvorledes Flerheden af os Folkevalgte kan stemme for, at Valgretten skulde berøves vore Vælgere, og om vi end bleve overstemte ved Hjælp af de Kongevalgte, saa vilde en saadan Beslutning dog aldrig være folkelig, men yppe den farligste Kiv. Men jeg vil heller ikke fortie, at jeg, efter det modneste Overlæg, jeg har kunnet anvende, maa sige, det var ingen Feil; var der nogen Feil, saa var det blot, at man ikke turde gaae heelt igjennem [Ja! Ja!], saa var det en Feil, at man dog opstillede Grændser, som ere aabenbar vilkaarlige, som endnu lade en Mængde tilbage, som kan ophidses til Skriget paa almindelig Valgret, som efter min fuldeste Overbeviisning er tusind Gange farligere, end Valgretten nogensinde kan blive [Hør! Hør!]

Det følger ogsaa, mener jeg, ligefrem deraf, at have vi først antaget, hvad der jo vistnok kan være stort Spørgsmaal om, hvorvidt vi have Ret deri, at den bedste Borgen, vi kunne tænke at opstille, baade for Folkefriheden og en viis og billig Lovgivning, er den, at de fleste Stemmer i den lovgivende Forsamling afgjøre Sagen; have vi først antaget det, saa skulle vi tage os iagt for ikke at blive aabenbar selvmodsigende ved, naar vi komme ned til Valgrettens Udøvelse, da at erklære, at de fleste Stemmer ere langt fra at være ogsaa en Borgen, men meget mere en Fare, vi paa alle mulige Maader maae søge at undvige. Jeg veed meget vel, at denne Selvmodsigelse, der kan indsnige sig hos de meest veltænkende Mænd, den kan indsnige sig derved, at naar vi tænke os en Folkeforsamling, tænke os et Folkeraad, hvis fleste Stemmer maae give os den bedste Borgen, vi kunne vente, baade for Viished i Lovgivningen og for Folkets Frihed, da tænke vi os naturligviis en Samling, hvor de fleste ere de viseste, de dygtigste og de uegennyttigste Mænd blandt Folket, og vi glide da let hen over det store Spørgsmaal, hvorvidt det er os givet, paa nogen Maade at samle disse Mænd til i Reglen at udgjøre Flerheden i vort Folkeraad.

Naar vi derimod komme til Valgloven, komme til Udøvelsen af Valgretten, da nødes vi til at gaae ud af Studerekammeret, see Verden, som den er, da nødes vi til at høre paa, hvad Erfaringen lærer os om den forbigangne Tid, og hvad den spaaer om den tilkommende, og da blive vi paa eengang bange for os selv og bange for det store Antal og begynde at grunde paa, om vi dog ikke ved Indskrænkning i Valgretten kunde blive, om ikke ganske sikre, saa dog nogenlunde sikre paa, at Flerheden i den valgte Forsamling vilde baade være

viis, retsindig og uegennyttig nok til at give de bedste Love, til at styre til den bedste Side. Men saa naturligt, som jeg finder det, at vi komme til denne Selvmodsigelse, saa fordærveligt er det dog, dersom vi lade den beherske os. Thi Erfaringen, denne strænge Læremester, der hverken lader sig bestikke ved Gunst eller Gave, og som ikke lader sig enten kyse eller fange af nogen Skoles Spidsfindighed, den strenge Erfaring siger os, at ligesaa lidt som 2 Skjepper Hartkorn, ligesaa lidt er 2 Tdr. Guld enten paa nogen Maade Sikkerhed for eller giver mindste rimelig Formodning om, at den som har dem, er enten mere oplyst eller uegennyttig end den, som fattes dem. [Hør! Hør! Bravo! Bravo! Meget Godt!]

Dette lærer Erfaring os, og vee os, om vi ikke ville høre paa deres Stemme. Jeg veed vok, man mener, at een Ting kunde man dog vel sikkre, man kunde vel sikkre Folket fro uforholdsmæssige Byrder, naar man indskrænkede Valgretten til de høieste Skatteydere, der dog vel maatte see paa deres eget Bedste og ikke overlæsse sig selv. Men det er dog aabenbart kun en Indbildning, der, saasnart vi raadspørge Erfaringen, opløser sig aldeles i Intet; thi vi maa jo tage hvem vi ville og gjøre til Flerhed i den lovgivende Forsamling, saa kommer det jo til at beroe paa dem, hvorledes Beskatningsmaaden skal være, om den skal være directe eller om den skal være indirecte, saa kommer det jo til at beroe paa dem tillige, i hvad Stilling alle Folk i Landet skulle være, saa kunne de jo blive ved at betale Skatterne selv og dag sætte det hele øvrige Folk under saadanne Vilkaar med saa svære Byrder og saa store Indskrænkninger i deres Næringsvei, at de sandelig ikke skulle sige, at deres Vel var bleven sikkert.

Altsaa jeg mener visselig, at vi baade kunne uden megen Fare, og at vi skulle ikke alene indrømme hvad der er indrømmet, men ogsaa indrømme Valgretten uden videre til enhver fuldmyndig Mand, som ikke ved Lov og Dom er frakjendt sine Borgerrettigheder, eller ialtfald ikke denne Borgerret, og som, vel at mærke, ikke gjør Paastand paa nogen Forsørgelsesret; thi visselig, det er langt vigtigere, end man tænker. Jeg turde tilraade det, ingenlunde fordi jeg troer, at det vil løbe af uden mange Feiltagelser, mange Misbrug og vistnok ogsaa Misheld, men fordi jeg er aldeles overbeviist om, at den største af alle Feiltagelser ved Lovgivningen, det er den at ville forebygge alle mulige Misbrug og alle mulige Misheld (Hør!); det er den største af alle Feiltagelser, fordi den prøver paa det aabenbar Umulige. Jeg er vis paa, at vi kunne og at vi burde, og at vi gjorde allerbedst i, med den Uvished, som dog tilsidst altid maa være om Fremtiden, at sætte den samme Tillid til Kongen og Folket, som vore Fædre satte til Kongen alene, sætte den

Tillid til dem, forsaavidt stole paa, hvad der nogenlunde er i Menneskets Magt, og forresten, som vore Fædre gjorde, stole paa Forsynet og Lykken, som jo dog tilsidst raader for det Hele.

Nu, men naar vi komme dertil ved Spørgsmaalet om vor Tilled baade til Kongen og Folket, da kunne eller da bør vi idetmindste ikke undlade at see hen til, hvad der destoværre er en meget almindelig Betragtning i vore Dage, og det fremfor Alt hos de lærde Folk, det er nemlig den Betragtning, at alle Folk ere dog i Grunden eens, saa at det er kun Statsindretningerne, der baade frembringe al Forskjel og Modsætning mellem de forskjellige Folkefærd, og som tillige hos ethvert Folk forøger Uligheden Dag for Dag. Vi maae tage Hensyn til denne Betragtning, men jeg kan ikke tage Hensyn til den uden for at erklære, at det er ikke min, og for at lægge til, at om det ogsaa var sandt, hvad efter min Overbeviisning ikke har været, eller er, eller vil blive sandt, om det end var sandt, saa bliver det dog lige vist, at det ikke gaaer alle Folk eens. De have hverken havt eens Statsindretning, heller ikke have de havt eens Lykke. Derfor, naar vi skulle betænke os fornuftigen paa en ny Forfatning og en ny Grundlov for vort Fædreland, for vort Folk, saa maae vi see paa dette Fædreland, paa dette Folk, som det er, som det har været, og, som vi derfor slutte med Rimelighed, det vil blive ved at være.

Vi maae derfor ikke i nogen Henseende fortjene den Bebreidelse, som fra en vis Side blev gjort os forleden, at vi glemte hvad og hvor vi ere, og at vi bære os ad, som vi nu først skulde til at have os en Konge, eller som om vi være vilde Folk, der nu først skulde begynde at tænke paa et borgerligt Selskab, eller som om vi dog kun være Nordeuropæere, der ligesom Nordamerikanerne udgjorde en sammenkastet Dynge af alskens Folkefærd, med en vild Verden bag sig, hvor det staaer dem frit for efter Hjertenslyst at kunne udbrede sig, ja grave Guldet op med Skovle. Vi maae huske det, Danmarks Rige, som vi kalde vort Fædreland, det er, hvad det end ellers ikke maatte være, det er et af de ældste Kongeriger paa Jorden, det har fra umindelige Tider havt saa eensartet et Folk som noget Rige i Verden, det har fra umindelige Tider ikke blot havt en Konge, men det har ogsaa havt baade Lov og Eiendom og Ægteskab, ja det har havt meer end det, det har havt et Folkeliv saa ædelt som noget i Verden, et Folkeliv, ikke alene saa naturligt og menneskeligt, som i de bedste Lande, men som ogsaa har betragtet sig selv i et høiere menneskeligt Lys, som udsprunget fra et guddommeligt Liv og bestemt til at udvikles derefter. Jeg veed det godt, det sømmer os at tale sagte om det danske Folkeliv, som det for Øieblikket er tilsyne, men jeg seer ikke

rettere, end at det sømmer sig for alle de Folk, som nu findes.

Det gik med os igjennem Middelalderen, som det gik med alle Folkene, at Folket faldt fra hinanden i de 4 Stænder, Geistlige, Adel, Borger og Bonde, disse 4 Stænder, som endnu have hver sit Kammer paa den svenske Rigsdag, men som jeg lykønsker mit Fædreland til, at de ikke have paa vores eller, som jeg haaber, skulle nogensinde saae det. (Hør! Hør!) Den uindskrænkede Enevoldsmagt, til hvilken vore Fædre betroede sig, den nedbrød, som vi vide, for det Meste Skillerummet mellem de gamle Stænder; men hvad den ikke forstod, det var at udjevne Forskjællen imellem dem, det var at sammensmelte dem til eet dansk Folk, og idet Skillerummene nedreves imellem de gamle Stænder, da opstod der 2 selvgjorte Stænder, det var Embedsstanden og Krigsstanden, og visselig, Folket var ikke bedre faren med dem. Nu er det jo vist, at dersom vi, det første myndige Folkeraad i mange Aarhundreder, thi der har intet saadant været, idetmindste i over 600 Aar — jeg kan nemlig efter den Kundskab, jeg har til Folkets Levnetsløb, ikke spore Noget af hvad jeg maatte kalde et virkeligt Folkeraad siden den Dag, da, som det er os overantvordet, en Bonde, Ole Stammer kaldtes han, løftede Røsten, men løftede den forgieves for at forhindre Landets Adsplittelse i enkelte Dele, da de valgte sig hver sin Konge —, jeg siger, dersom vi, det første danske Folkeraad, myndige Folkeraad i mange Aarhundreder kunde gjøre den Heltegjerning nu med Eet, ja med eet Pennestrøg at sammensmelte baade de gamle og nye Stænder til et enigt dansk Folk, nu da var det jo vistnok ikke blot et mageløst Mesterstykke, men ogsaa en misundelsesværdig Lykke; men om vi noget Øieblik kunde have drømt om Muligheden deraf, saa har dog Erfaringen vist allerede næste Øieblik bragt os ud af Drømmen.

Hvad jeg imidlertid mener, vi kunne gjøre og bør gjøre, det er, saavidt det staaer til os, at ophæve alle de Forrettigheder, som have skilt Stænder eller Classer fra Folket, det er, at hvilken Indretning vi end skulle foreslaae og bifalde med Hensyn til Folkeraadet, som faaer besluttende Medvirkning i den hele Lovgivning, hvad vi end gjøre, saa maae vi ikke dele efter Classer, efter Formue, efter Noget af alt Saadant, men skulle vi dele, og — som jeg allerede har sagt — jeg troer virkelig med Hensyn paa de nærværende Omstændigheder, med Hensyn især paa den grundede eller ugrundede Frygt eller Ængstelighed, som baade er over Kjøbstadfolkene i det Hele og over alle Levninger af de øvrige herskende Stænder, og endelig hos dem, som kalde sig selv de Oplyste, jeg troer, at især for denne Ængsteligheds Skyld, som i mine Øine ikke er synderlig

grundet, bør vi vistnok, og maae, naar vi ville tænke paa noget Forlig — og visselig, et magert Forlig er fremfor Alt her langt bedre end en feed Proces, hvorved kun Sagførerne vinde [Latter] —, da, siger jeg, bør vi dele, saa at der ikke bliver nogen egentlig Afdeling, men kun en Inddeling, saa vi fremstille, som vi bør, de Forskjelligheder, der maae have Ret til at komme til Orde og gjøre sig gjældende i Folkeraadet, men ikke opstille Noget, som er i nogen nødvendig Modsætning til hinanden, kort sagt, vi bør kun optage til Grund en virkelig tilstedeværende Forskiel af det Slags, som ved Oplysning paa begge Sider nødvendig maa udjevnes saaledes, at det ikke alene er en Vei, men efter Omstændighederne den eneste rette Vei til en Sammensmeltning, og hvad jeg allerede pegede paa, da jeg talte forrige Gang, og hvad jo ogsaa ligger saaledes for Øie, at til Exempel i 4de Minoritetsvotum vil der findes udtrykkelig henpeget derpaa, det er den Forskiel, som findes mellem Land og By, mellem Land og Kjøbstad, en Forskiel, som visselig ingenlunde blot har sin Grund i Skattebestemmelser eller i nogensomhelst Deling af Lovgivningen fra den senere Tid, men som jo aabenbart har sin Grund i de menneskelige Vilkaar og i Danmarks særegne Beliggenhed og det danske Folks særegne Anlæg.

Det er jo nemlig, naar vi see nøie til, de menneskelige Sysler, som skabe denne Forskiel, Agerdyrkning nemlig paa den ene Side, og paa den anden Handel, Søfart, Haandværker, tilligemed hvad der udvikler sig til Kunst og Videnskab. Naar vi see paa dette, da see vi jo, at det er en meget naturlig Inddeling, ja den er saa naturlig, at vi kunne sige, at Landet tilligemed Agerdyrkning og de, som især sysle med den, udgjør hos et Folk ligesom den faste, den uforanderlige Naturgrund, og at paa den anden Side Handel, Søfart, med Alt, hvad enten deraf eller dog derigjennem udvikler sig, er efter Erfaringens Vidnesbyrd den hele menneskelige Dannelse, er det Historiske, som gaaer igjennem Tiderne, og hvorigjennem Folket skal naae sin høieste Udvikling, og dertil kan, som vi jo veed, intet Land være bedre beliggende end vort Fædreland, der omtrent bestaaer ligesaameget af Øer som af Fastland, og som maa betragte Søfart og Handel omtrent som ligesaa nødvendig og ligesaa uundværlig en Grundvold som Agerbrug.

Jeg mener derfor, at naar vi inddeelte Folkeraadet derefter, saa at vi spørge ikke om Classer, men at vi tage sammen med Kjøbstæderne Alt, hvad der enten høret til dem eller har dog sin Grund i de Sysler, som der trives, og som egentlig Alt sammensmelter dermed i Hovedstaden, Hovedstaden, som jo kaldes Hovedstaden, ikke blot fordi den virkelig er en Magt, men fordi vi ogsaa kunne

være visse paa, at der vil jo Folkehovedet findes, ikke blot paa Thronen, men i Reglen ogsaa i den høieste Oplysning, hvortil Folket er kommen, da gjøre vi noget meget Fornuftigt. Dersom denne Tanke, der tilsteder, som man let seer, en almindelig Valgret, ligestor paa begge Sider, og gjør kun en Inddeling, der, jo mere Folk paa begge Sider komme til at forstaae sig selv og forstaae hinanden, vil bestandig findes mindre nødvendig og rimeligviis i en ikke fjern Fremtid aldeles ophøre — dersom denne Tanke vinder Indpas, og man finder sig bevæget til at gaae ind paa en saadan Inddelign fra begge Sider, da skal jeg med Fornøielse nærmere udvikle mine Tanker om, hvordan det bedst kunde skee.

Tags

Den Grundlovgivende Rigsforsamling, Politisk tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/grundtvigs-tale-i-den-grundlovgivende-rigsforsamling-om-tokammersystemet-og-valgret>